

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XX. De conjugio, & amore fideque conjugali.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

Parthos quondam jactatum verbum; quanto quis plus bibat, tanto magis eum fitire. Atque inde est, quod Plato, ut antè relatum, τὴν μέθην πῖς πλεμικῶς ἐθεσεν adscribat. Verùm de ebrietatis vitio satis abundèque dictum.

Aliud hinc vitium obijci nostris posse reor, PIGRITIAM, sive INERTIAM: de quâ ita noster: *Quotiens bella non ineunt, multum venatibus, plus per otium transigunt; dedisti somno, ciboque. fortissimus quisque ac bellicosissimus, nihil agens, delegatâ domus & penatium & agrorum curâ feminis senibusque & infirmissimo cuique ex familiâ, ipsi hebent: mirâ diversitate naturæ: cum iidem homines sic ament inertiam, & oderint quietem.* Verùm hoc quoque non tam ex nationis nostræ vitio, quàm ex omnium bellicosarum gentium more antiquissimo: ut patet ex Thracum consimili exemplo, quod Herodotus citat, lib. v, his verbis: Ἀργὸν εἶναι καλλίστην γῆς δὲ ἐργατῶν, ἀπρόστατον. id est: *Otiosum esse, pro honestissimo habetur: agri vero cultorem, pro contemptissimo.*

SUPERBIAM nostris, atque JACTANTIAM, ingeniique VANITATEM adscribit Diodorus, prædicto libro v, his verbis: πολλὰ δὲ λέγουσιν ἐν ὑπερβολαῖς ἐπ' αὐξήσας ἑαυτῶν, μειῶσθαι δὲ τῶν ἄλλων. ἀπὸ γλῶσσης δὲ καὶ αἰατυλοῦ, καὶ πτερυγοδημίου ὑπερχύου. id est: *Multa hyperbolicè ad suâ laudis amplificationem, aliorumque contemptum jactant. Minaces præterea sunt, & elati tragicèque exaggeratores.* Exemplum exstat apud Tacitum, annal. II: *Neque Maroboduus jactantiâ sui, aut probris in hostem abstinerebat.* Idem auctor, historiæ. v, vanitatem Germanorum notat; ita de Civile, Batavorum rebellantium duce, loquens: *Civilem cupido incescit, navalem aciem ostentandi. & mox: Causâ instruendæ classis, super instam genti vanitatem, ut eo terrore commeatius, Galliâ adventantes, interciperent.* Verùm hoc vitium strenuitati eorum condonandum est: quæ certè tanta fuit, quantam haud facilè apud alias gentes reperieris; quamquàm omni arte ac disciplinâ militari destituti fuerunt; ut infra ostendetur. Hodie vanitatis jactantiæque vitium nescio quo jure omnes ferè reliqui Europæi Germanis præripuerint. etenim non modò in sermonibus & colloquiis privatis, sed publicè etiam institutis libris, quævis se natio reliquis præstantiorem esse, per summam impudentiam ementitur, vanisque id ac maximè falsis argumentis probare conatur.

Ceterùm Strabo, prædicto lib. IV, ita de Gallis: καὶ τὸ δὲ τῶν θρυλλομένων ἐστίν, ὅτι πάντες κελπὶ φιλόνομοι εἰσιν. id est: *Quin & hoc vulgi sermonibus tritum, omnes Gallos esse rixosos.* Idem de Germanis Tacitus in libro de Germaniâ: *Crebra, ut inter vinolentos, rixæ.* Sed hoc etiam strenuitati animositateque adscribendum. sic enim continuò subjicit Tacitus: *Rarò conviciis, sæpius cade & vulneribus transiguntur.* De utrisque Diodorus, dicto lib. v: εἰώθεσθαι, καὶ ἐπὶ τῷ δάπνον ἐκ τῆς τυχεύουσαν πρὸς τὴν ἀλῆαν λόγων ἀμύδαν καὶ ἀσέβειας, ἐκ περικλήσεως μονομαχεῖν πρὸς ἀλλήλους, παρ' οὐδὲν πθέμενοι τὴν τοῦ βίης πλοῦτον. Hoc est: *Solent & inter epulas, causâ ex jurgio quomodocumque arreptâ, insurgere, & ex provocatione inter se digladiari, nihili vitæ jacturam aestimantes.* Hodie quoque gens conviciorum impatientior nulla, quàm Germani. commune quidpe omnibus atque usitatissimum est verbum; *Pauca verba, quæ sores brevius transigi potest.* moxque ad gladios se proripiunt. Quin aded conviciis abhorrent, uti, si quis etiam plebeius & infimæ conditionis homo in ea prolapsus fuerit, ignavum & muliebris animi hominem dicant. Livius, lib. v, Gallorum tradit *gentem iræ impotentem esse.* libro verò XXXIII, eandem *minimè ad morâ radium patientem.* Idem hodie de nostris prædicari potest. rarò enim heic, ut apud alios populos, in longum extenduntur, aut in secretum absconduntur odia: numquàm toxica in ultionem miscuntur. sed quamprimùm diffidium aliquod natum, statim alter adversus alterum propalâm exsurgit; remque è vestigio, ubi adversarius detur, ferro finit. Eandem fuisse præcis Germanis mentem, patet ex iis, quæ adducta sunt. Verùm de animositate illorum alio loco fusiùs dicetur. Hactenus de virtutibus, vitiisque eorum præcipuis differuisse sufficiat.

CAPUT XX.

50 De conjugio, & amore fideque conjugali.

QUONIAM ferè privatæ vitæ partibus explicatis, restat nunc uti de matrimoniis, & liberorum educatione pauca quædam dicantur. De illis igitur ita noster, in libro de Germaniâ: *Nec alius feminis, quàm viris habitus; nisi quod femina sæpius lineis amictibus velantur: eosque purpurâ variant; partemque vestitus superiorem in manicas non extendunt, nude brachia, & lacertos: sed & proxima pars pectoris patet. quamquàm severa illic matrimonia; nec ullam morum partem magis laudaveris. nam propè soli barbarorum singulis uxoris contenti sunt; exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem pluribus*

N

pluribus nuptiis ambiuntur. Et postea: *Melius quidem adhuc eæ civitates, in quibus tantum virgines nubunt, & cum spe votoque uxoris semel transigitur, sic unum accipiunt maritum, quo modo unum corpus unamque vitam: ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas; ne tamquam maritum, sed tamquam matrimonium ament.* Hoc, quæso, unde Germani nostri barbari, nisi ex memoriâ & observatione divini præcepti, quod Deus, rerum omnium conditor, Adamo, mortalium primo, dederat in paradiso; ut adnotavit Moses, in lib. gen. cap. II, ver. XXIV: quodque ipse Dei filius, Dominus noster Jesus Christus, repetiit postea, pharisæis super divortio eum percunctantibus; referente divo Matthæo, euangelicæ historiæ cap. XIX, ver. IV, & sequentibus, his verbis: *Non legistis, quod, qui fecit ab initio, masculum & feminam fecit eos: & dixit; Propter hoc relinquet homo patrem ac matrem, & adheret uxori suæ: & erunt duo illi in 10 carnem unam. itaque non sunt jam duo, sed caro una.* Hoc igitur præceptum præsci Germani, ut ab proavis suis, Noacho, Iapheto, Gomero, & Aschenaze, in Asiâ acceperant, quam religiosissimè postea in Germaniâ observarunt; quamvis veri Dei cultu jam dudum relicto. Nec tamen id soli Germani custodiverunt ex idololatriis gentibus; sed alii etiam nonnulli barbari, quod apertè indicat Tacitus: & præter barbaras gentes, Græci quoque; atque Latini. Ex barbaris alii qui fuerint, præter Ægyptios, de quibus id testatur Herodotus lib. 11, & Judæos, haud facilè monstrare queas. Germanorum fuisse consanguineos Gallos atque Hispanos, conjicere tantum licet. Apud reliquas, postquam in suas quæque terras à Babylone digressæ sunt, contemto tam sancto, tamque salutari Dei præcepto; aut unam complures habuere viri uxorem, aut è diverso singuli plures habuere uxores, aut commu- 20 neis inter se complures viri, aut etiam universi; concubinas verius; sed alii etiam nonnulli rei primus auctor fuit Lamechus, maledicti à Deo Caini propago: dignus eo genere, quo prognatus; quando multis horrendissimis criminibus à majoribus ejus in æternum Deum commissis, hoc etiam ipse addidit haud postremum. Ab hoc in reliquam ejus posteritatem diffusum fuit, ad inundationem usque terrarum. nam hoc quoque inter alia peccata haud dubiè in causâ fuit, cur genus humanum aquis deleteretur. Memoria tamen ejus, aquis extingvi non magis, quam aliorum peccatorum, potuit. unde, enata à eluvie in arcâ Noachi, ad hujus etiam posteros, adeoque ad sanctos Dei viros penetravit.

Ceterum, quod auctor noster Germanos *propè solos barbarorum singulis uxoribus contentos fuisse tradit; exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis; 30 ambiabantur:* ejus rei exemplum est in Ariovisto, Marcomannorum rege, de quo sic Cæsar, in commentariorum belli Gallici primo: *Duæ fuerunt Ariovisti uxores: una Sveva natione, quam domo secum adduxerat: altera Norica, regis Vocionis soror; quam in Galliâ duxerat, à fratre missam.* Regibus hoc tantum, atque principibus licuisse, patet ex Taciti verbis, *admodum paucis.* Verum & illi hoc ex vicinarum gentium traxisse moribus videntur; non ex majorum institutis, nam & Bastarnæ, Germanica gens, Sarmatis pariter atque Getis vicini, horum more complureis, aut communis inter se habuere uxores. Tacitus ibidem: *Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, sermone, cultu, sede, ac domiciliis, ut Germani agunt, sordes omnium, ac torpor. ceterum, connubiis mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum sedantur.* Præclara illa consuetudo quarundam nationum Germaniæ, in quibus tantum virgines nubebant, & cum spe vo- 40 toque uxoris semel transigebatur; sicque unum accipiebant maritum, quo modo unum corpus, unamque vitam: ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas; ne tamquam maritum, sed tamquam matrimonium amarent: præclara hæc, inquam, consuetudo, & imitatione maximè digna, si duram illam aliis quoque gentibus, ut infra patebit, observatam conditionem removeas, quâ uxori marito supervivere non licebat, sed, illo defuncto, statim sese laqueo juxta ejus sepulchrum induere cogebatur; nisi invisa propinquis, & omnibus infamis vivere mallet: quod de Herulorum gente tradit Procopius, lib. II rerum Gothicarum. Hodie in quibusdam Christiani nominis regionibus feminas non modò secundas, ac tertias, sed sæpè sextas, septimas, & octavas absolvisse nuptias vidi; quas pudicas pudicæ matronæ vix dixerint.

At videamus tandem, quasnam in uxores ducere præscis Germanis licuerit. quidpe 50 Moses, Dei jussu leges Hebræorum genti ferens, ostendit ipsis, quibus in gradibus matrimonia contrahere, quibusque minùs liceret. idemque postea Romanorum legislatores fecerunt: quod jus eorum civile, legesque, multis abhinc sæculis conscriptæ, etiam nunc ostendunt. Verum leges istæ per Mosen nondum latæ; quum, post terrarum inundationem, genus mortalium in diversas orbis parteis dispergeretur. estque credibile, ut ab initio Adami filii, sic post diluvium quoque Noachi nepotæ duxisse in matrimonium sorores: qui mos à dispersione Babylonicâ in omnes pariter gentes diffusus fuit, multisque sæculis observatus; nec nunc quidem in orbe barbaro extinctus. De Atheniensibus, Græco populo, restis

testis est Aemilius Probus, in Cimone, his verbis: *Habuit in matrimonio sororem germanam suam Elpenizen; non magis amore, quam patrio more ductus. Atheniensibus enim licet, eodem patre natas, uxores ducere.* De eodem Cimone, simulque Persarum gente, Cyrillus contra Julian, imperat. lib. vi: *Cimon Elpenizen, eodem semine & sanguine ortam, pro uxore habuit: & Persas ipsos, imò & ipsum Iovem imitatus, eodem cum sorore toro usus est.* Lucianus in sermone de sacrificiis; de Jove loquens; Ἐγὼ δὲ, inquit; πολλὰς μὲν ἄλλας, ἰσάτιν δὲ τὴν Ἥραν, τὴν ἀδελφὴν, καὶ τὴν Περσῶν τὴν καὶ Ἀσσυρίων νόμους. id est: *Duxit autem uxores complures quidem alias, sed postremo loco Ionem germanam: idque juxta Persarum Assyriorumque leges.* Strabo, lib. x, de Cretenfibus: φερὶ δὲ εἶναι, αὐτὰ ἀδελφοὺς ὄντας, τὸ ἥμισυ δὲ τῶν ἀδελφῶν μετὰ ἑαυτοῦ. id est: *Dos est: siquidem soror fratri nubit, dimidium portionis fraternæ.* De Ægyptiis, maximèque eorum regibus, idem vulgatum est apud rerum auctores. De Persis multo etiam fœdiora tradit Theodoretus, contra Græcos, orat. ix de legibus: κατὰ τὴν Ζαρεάδου πάλαι Πέρσαι πολιτεύοντο νόμους, καὶ μητέρας, καὶ ἀδελφῶν, ἀδελφῶν γε ἑαυτοῦ, καὶ θυγατρῶν καὶ μητέρων, νόμοι ἐνομοὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐνομίζον hoc est: *Persæ, quibus antiquitus Zarades leges præscripsit, matrum, sororum, filiarumque connubiis susque deque commixti, rem justissimam arbitrati sunt id, quod erat facinus injustissimum.* De iisdem Diogenes Laërtius, in proœmio: τὰς δὲ μάγους ὅσον νομίζον, μητέρας ἢ θυγατρῶν καὶ μητέρων. id est: *Magos justum arbitrari, matri aut filie misceri.* Strabo lib. xv, de eadem gente: τοῖς δὲ μάγοις καὶ μητέρας σὺν ἑαυτοῖς, πατέρα ἢ μητέρα. id est: *Magi etiam cum matribus, instituto majorum, coeunt.* Et lib. xvi, de Arabibus: Μίσγυνται δὲ καὶ μητέρας miscuntur & matribus. Superabant hæc fidem, ni Cæsar, belli Gall. comment. v, de Britannis, Germanorum consanguineis, idem ferè adseverasset, his verbis: *Vxores habent deni duodenique inter se communes & maximè fratres cum fratribus, & parentes cum liberis.* Sed Germanos nostros, qui tantâ egerunt continentiam tantâque sanctimoniam, uti prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti fuerint; ab ultimis istis, abominandisque flagitiis abstinuisse, maximè veri est simile. quòd si aliter fecissent; haud dubiè auctor noster, diligentissimus omnium ejus gentis morum notator, memorasset. Quin sorores quoque, adeoque fratrum filias in matrimonio habuisse, etiamnum dubito.

Ostensum igitur hæc tenus, quot uxores, item quas ducere licuerit. quibus ætatis duxerint annis, nunc etiam indicandum est. Cæsar comment. vi, ubi de moribus Germanorum agit: *Quæ diutissimè, inquit, impuberes permanserunt, maximam inter suos ferunt laudem. hoc ali staturam, ali hoc vires, nervosque confirmari putant. Intra annum verò xx femina notitiam habuisse, in turpissimis habent rebus.* In eandem sententiam noster, libro de Germaniâ: *Sera juvenum Venus: eoque inexhausta pubertas. nec virgines festinantur: eadem juvena, similis proceritas; pares, validique miscuntur: ac robora parentum liberi referunt.* Ergo adolescens juxta ac virgo post vigesimum demum ætatis annum matrimonio inter se jungebantur. Hic certè mos in filiabus hodiè que apud Germanos magis, quàm apud alias gentes, observatur. Adolescentes plerumque in altiore servantur ætatem.

De dote, & amore conjugali, item de officio uxoris, sic Tacitus, eodem libro: *Dotem non uxor marito, sed uxori marito offert. Intersunt parentes & propinqui, & munera probant; munera, non ad delicias muliebres questita, nec quibus nova nupta comatur; sed boves & frenatum equum, & scutum cum frama & gladioque. in hæc munera uxor accipitur: atque invicem ipsa armorum aliquid viro offert. hoc maximum vinculum; hæc arcana sacra, hos conjugales deos arbitrantur. ne se mulier extra virtutum cogitationes, extraque bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonetur, venire se laborum periculorumque, sociam; idem in pace, idem in prælio passuram, ausuramque. hoc juncti boves, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. sic vivendum, sic pereundum. accipere se, que liberis in violata; ac digna reddat: que nurus accipiant, rursusque ad nepotes referant. Virtus tunc maximè ac probi mores spectabantur, atque ipsum matrimonium. at nunc, antequàm eam, quam quis ducere velit, vel oculis conspexerit, vel ex aliorum relatu, qualis sit, acceperit; de dote, quam allatura sit, primo loco inquirere summa ei est cura. de hac si satis ampliter constet; de reliquo nihil prorsus vir est sollicitus. sit deformis, sit manca, sit membris capta, vel mutila, quam numquam amare queat; sit improbis, sceleratisque, atque infamibus prognata parentibus; sit etiam ipsa impudicitie crimine notata: nihil interest, dum dos hæc ampla compenset. Atque hinc tot discordantia matrimonia, tot adulteria, tot flagitia, tot divortia: sed & ferro venenoque parata cædes. Verùm hæc deploranda potius hoc sæculo inter Christianos, quàm meliora speranda. Porro, adde superioribus ea, quæ eodem libro antea referuntur: *Quod præcipuum fortitudinis irritamentum est: non casus nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit; sed familia & propinquitates; & in proximo pignora, unde feminarum ululatus audiri, unde vagitus infantium, hi cuique sanctissimi testes,**

hi maximi laudatores. Ad matres, ad conjuges vulnera ferunt, nec illa numerare, aut exsugere plagas pavent. Exemplum conjugalis amoris est in Arminii uxore, de qua Tacitus, in annal. I, ita: *Pugnatum in obsidentis; & ereptus Segestes, magna cum propinquorum & clientum manu. Inerant femina nobiles: inter quas uxor Arminii, eademque filia Segestis, mariti magis, quam parentis animo.*

Haecenus de uxorum erga viros amore. subnectit modò dictis continuò auctor, de virorum amore in uxores, ista: *Memoria proditur, quasdam acies, inclinatas jam, & labantes, à feminis restitutas, constantiâ precum, & objectu pectorum, & monstratâ comminus captivitate. quam longè impatientius feminarum suarum nomine timent: adeò, ut efficacius obligentur animi civitatum, quibus inter obsides puella quoq, nobiles imperantur.* Exemplum maritalis amoris est in Arminio, dicto annalium libro, paullo pòst: *Arminium, super insiam violentiam, raptâ uxore, subiectus servitio uxoris uterus, vecordem agebant: volitabatque per Cheruscis, arma in Segestem, arma in Casarem poscens.* Reciprocum, ac parem, constantemque fuisse invicem conjugum amorem, haud dubitandum. firmissima quidpe est amatio, ubi nudus amor amore nudo vincitur: ubi non dos atque opes, sed matrimonium amatur. Hinc tanta illa in feminis pudicitia, tanta in communibus laboribus atque periculis constantia, tanta denique virilitas. Ac in pace quidem plus curæ laborisque incumbere uxoris, quam maritis: quod supra ostentum est.

Ceterò auctor noster quum intelligeret, quibus maximè rebus pudicitia muliebris apud alias gentes corrumpetur: longè eas à Germanorum moribus abfuisse ostendit, his verbis: *Ergo septâ pudiciâ agunt; nullis spectaculorum illecebris, nullis conviviorum irritationibus corruptæ.* Spectaculorum ignaros fuisse priscos istos Germanos, docet exemplum Verriti ac Malorigis, principum gentis Frisiorum: de quibus, Romam legatione missis, sic tradit noster annal. XIII: *Intravere Pompeii theatrum, quò magnitudinem populi viserent. Illi per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) confessum cavea, discrimina ordinum, quis eques, ubi senatus, percontantur.* De corruptelâ spectaculorum quam verissima prædicavit Seneca, in epist. VII: *Nihil verò est tam damnosum bonis moribus, quam in aliquo spectaculo desidere. tunc enim per voluptatem facilius vitia surrepunt.* O vocem fatidicam atque divinam, tantoque sapientiæ doctore dignissimam! Hoc equidem ille, homo gentilis, divinorum præceptorum, quæ per Mosen olim aliosque prophetas Deus æternus populo suo tradidit, planè rudis. Nos igitur nunc, qui Christianæ disciplinæ militiæque dedimus nomina, quâ fronte ludorum spectacula non solum excusamus, sed laudamus etiam, atque ulro instituimus: quæ sanè eo minùs erant toleranda, quo magis veteris illius gentilis quæ modestiæ modum excedunt. Non enim vitia nunc solummodò per spectandi voluptatem surrepunt: sed, quasi per vim, animis integris atque puris, quâ exemplis, quâ voce, quâ manu ingeruntur: adeò, uti vix umquam corruptiore licentiâ fectores juxtâ actoresque fabularum existisse crediderim. Sed hæc externa potiùs, quam nostra. spectaculis quidpe nunc etiam minùs sollicitantur Germanorum femina, quam aliarum gentium. Convivia tamen vel crebriora etiam, quam alibi, apud nos institui, haud negaverim. & licet minus heic, quam alibi, tamen nonnihil irritationum ad libidinem in symphoniis, in saltationibus, in variis lusibus. nec aliam partem vitæ apud Germanos corruptiorem nunc dixeris, quam quæ convictibus transigitur.

Alium præterea corrumpendi pudicitiam muliebrem haud levem modum, qui est in literarum scientiâ atque usu, Germanis procul fuisse, docet continuò noster ibidem his verbis: *Literarum secreta viri pariter ac femina ignorant.* Haud ita pridem etiam, in Saxonici Germaniæ nationibus, ubi plurimum adhuc veterum morum perdurat, item Prussia ac Livonia, ceterisque septentrionis partibus, turpe fuit feminae literas scire; eandem ob causam, quam antiquus scriptor Tacitus innuit: videlicet his pudicitiam sollicitari, his prodi. Nunc equidem feminae nostræ literas sciunt vulgò: at suas; non externas, nec Latinas, Græcave: quibus aliis in gentibus feminae quædam, maximè nobiles atque illustres, addi- ciuntur, imbuuntur, corrumpuntur. femina quidpe, quæ supra feminam sapit, feminarum studia aspernatur, fastiditque; jamque viris sese miscet. Neque tamen abnuerim etiam in Germaniâ Germanicis literis sapius corrumpi virgines juxtâ nuptasque. verissimum namque est, epistolam haud erubescere. sapiusque literis petuntur, quæ ore numquam audivas. Verùm hæc de matrimoniis, & castitate priscarum Germanarum differuisse sufficiat. parem huic in toto orbe vix reperias.